

УДК 336.71

ЧЕРНОМОР ВОЛОДИМИР,*аспірант, ДВНЗ "Університет банківської справи", м. Київ*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ, СТАН І ПРАКТИКА РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

У статті досліджено теоретичні основи розвитку платіжних систем в Україні. Показано, що передумови розвитку основних платіжних систем полягають у виконанні ключових принципів їх організації та функціонування. Визначено особливості розвитку платіжних систем в Україні.

Надано рекомендації щодо вдосконалення процедур конвертації валют у міжнародних карткових платіжних системах. Встановлена необхідність законодавчого регулювання розміру міжбанківських комісій у карткових платіжних системах і зняття законодавчих обмежень на емісію та використання електронних грошей.

Ключові слова: платіжні системи; розвиток платіжних систем; принципи платіжних систем; міжбанківські платіжні системи; карткові платіжні системи; електронні гроші; системи термінових переказів.

Постановка проблеми. З розвитком економіки висувуються більш високі вимоги до швидкості, безпечності, доступності, зручності й вартості розрахунків і переказів коштів. Традиційні паперові гроші не здатні повною мірою задовольнити потреби, які висувуються суспільством на сучасному етапі його економічного розвитку, що збільшує роль платіжних систем в економічному зростанні країни. Посилення конкуренції серед банків та зниження довіри до банківської системи на тлі кризових явищ збільшує вагомість послуг на основі платіжних систем у номенклатурі банківських послуг, оскільки вони дозволяють банкам зберегти клієнтів й отримувати стабільні доходи у вигляді комісійної винагороди. Сучасний стан платіжних систем в Україні свідчить про їх динамічний розвиток, але окремі сегменти платіжної системи країни залишаються недостатньо розвинутими.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми розвитку теорії функціонування платіжних систем досліджували Н. Байдукова, О. Вовчак, Г. Шпиргалю, Т. Андрейків, С. Пиріг, М. Ланглет, Е. Кесци-Харматх. Теоретичні та практичні аспекти розвитку платіжних систем знайшли відображення в працях В. Кравця, Т. Смовженка, В. Міщенко, М. Никонова, В. Усоскіна, В. Білоусова. Проблемам платежів і регулюванню платіжних систем присвятили свої роботи С. Крахмальов, В. Копитін, А. Страхарчук, Б. Саммерс, Д. Еванс, Т. Коккол.

Проте, незважаючи на численні публікації з проблем розвитку платіжних систем, бракує комплексних досліджень щодо теоретичних аспектів розвитку платіжних систем з урахуванням специфіки українського ринку.

Мета статті - дослідити теоретичні основи, стан і розвиток платіжних систем і особливості їх розвитку в Україні. Для досягнення поставленої мети ставимо такі задачі:

- проаналізувати сучасний стан платіжних систем в Україні;

- виокремити ключові принципи та особливості їх реалізації для системно важливих платіжних систем в Системі електронних платежів Національного банку України (СЕП НБУ);

- виокремити ключові принципи та особливості їх реалізації в роздрібних платіжних системах України;

- надати рекомендації щодо подальшого розвитку платіжних систем в Україні.

Виклад основного матеріалу. Платіжні системи є частиною грошової системи країни, їхня роль полягає в прискоренні грошового обороту та створенні більш зручних способів оплати. У Законі України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні" дається таке визначення терміна "платіжна система" - "це платіжна організація, учасники платіжної системи та сукупність відносин, що виникають між ними при проведенні переказу коштів. Проведення переказу коштів є обов'язковою функцією платіжної системи"¹.

Розвиток платіжних систем в Україні характеризується нерозривним зв'язком із банківською системою, адже більшість платіжних систем, навіть не банківських, надають свої послуги кінцевим користувачам через банківські установи, що пов'язано з особливостями українського законодавства й розгалуженою мережею банківських відділень. Це дозволяє платіжним системам охоплювати значну частину території країни. Слід відзначити, що зазначена особливість характерна для більшості країн Європи, тоді як у країнах Азії значно більшу роль на ринку мають оператори мобільного зв'язку, а в США - спеціалізовані небанківські установи.

В Україні представлені всі можливі види платіжних систем:

- системи термінових грошових переказів;
- карткові платіжні системи;
- міжбанківські платіжні системи;
- платіжні системи на основі електронних грошей;
- термінальні платіжні системи;
- спеціалізовані платіжні системи.

Крім того, використовуються системи віртуальних грошей і СМС-платежів, які не регулюються держав-

¹ Закон України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні" // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001. - № 29. - Ст. 137 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.

ними органами у зв'язку з відсутністю відповідного законодавства. У будь-якому разі, кожен вид платіжних систем має свої унікальні характеристики та сферу застосування.

Сучасні тенденції вимагають обов'язкової наявності в країні системи RTGS (англ. real-time gross settlement - валові розрахунки в реальному часі). Уважається, що такі системи сприяють підвищенню ефективності національних фінансових ринків і конкурентоздатності національної економіки в умовах глобалізації, а також залученню інвестицій. Зазначене підтверджується значним зростанням кількості таких платіжних систем за відносно короткий період часу. Таким чином, якщо в 1985 році лише в трьох центральних банках була введена в експлуатацію система RTGS, то станом на 2010 рік вона була впроваджена у 116 країнах світу [2, с. 7]. Також Європейський центральний банк зробив наявність систем RTGS обов'язковою умовою для країн Європейського Союзу [1].

Необхідність розвитку платіжних систем була очевидною з початком реорганізації банківської системи в Україні, тому в 1994 році Національний банк України першим на пострадянському просторі увів в експлуатацію міжбанківську платіжну систему, що дозволило повністю відмовитись від повільних і ненадійних поштових і телеграфних авізо [3]. Крім того, СЕП сприяв переведенню готівки в безготівкову форму, що дозволило зміцнити ресурсну базу банків і розширити масштаби фінансування економіки [4].

Слід зауважити, що введена в експлуатацію в 2006 р. Система електронних платежів Національного банку України (СЕП НБУ) другого покоління відповідає вимогам, що висувуються до системно важливих платіжних систем, які були визначені у звіті робочої групи за принципами і практичними аспектами платіжних систем Комітету з платіжних і розрахункових систем у 2001 році (табл. 1). Виконання зазначених принципів є необхідною умовою успішного розвитку таких платіжних систем.

Таблиця 1. - Реалізація ключових принципів для системно важливих платіжних систем в СЕП НБУ

Ключові принципи	Реалізація ключових принципів у СЕП НБУ
Система повинна мати добре обґрунтовану юридичну базу в усіх юрисдикціях	Платіжна система регулюється Законами України «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» та іншими законодавчими актами України та нормативно-правовими актами НБУ. СЕП була створена НБУ та її діяльність повністю узгоджена з чинним законодавством.
Правила й процедури системи повинні давати учасникам чітке розуміння впливу системи на кожен із фінансових ризиків, яких вони зазнають через участь у ній	Положення щодо захисту інформації та вирішення спорів між учасниками системи визначені постановою Правління НБУ від 26.11.2016 № 829 «Про затвердження нормативно-правових актів з питань інформаційної безпеки». Положення про забезпечення безперервного функціонування інформаційних систем Національного банку України та банків України, затверджене постановою Правління Національного банку України від 17.06.2004 № 265 (зі змінами). НБУ має право надавати банкам кредити овернайт для підтримки ліквідності банків згідно з Положенням про регулювання Національним банком України ліквідності банків України.
Система повинна мати чітко визначені процедури управління кредитними ризиками і ризиками ліквідності, які встановлюють відповідальність оператора та учасників системи і забезпечують належні стимули для управління ризиками та їх обмеження	Метод розрахунку в СЕП забезпечує мінімізацію таких ризиків. НБУ здійснює банківський нагляд, спрямований на забезпечення дотримання банками законодавства України і встановлених нормативів з метою забезпечення стабільності банківської системи й обмеження ризиків.
Система повинна забезпечувати швидкий остаточний розрахунок в дату валютування, бажано протягом дня, у крайньому разі – до кінця дня	СЕП належить до гібридних платіжних систем, що означає можливість здійснення розрахунків у режимі реального часу й у файловому режимі. У другому випадку розрахунок здійснюється протягом декількох годин.
Система з багатостороннім неттінгом повинна як мінімум забезпечувати своєчасне завершення денних розрахунків у разі неплатоспроможності учасника з найбільшим індивідуальним розрахунковим зобов'язанням	У СЕП використовується метод розрахунку на валовій (брутто) основі.
Активи для розрахунків переважно повинні бути вимогами до центрального банку; якщо використовуються інші активи, вони повинні нести невеликий або нульовий кредитний ризик і ризик ліквідності	Розрахунковим банком СЕП є НБУ. Усі розрахунки здійснюються через відкриті в НБУ кореспондентські рахунки.
Система повинна забезпечувати високий рівень безпеки та операційної надійності та мати резервні механізми своєчасного завершення обробки платежів протягом операційного дня	За роки своєї експлуатації СЕП довела свою операційну надійність. Вимоги щодо забезпечення функціонування СЕП у надзвичайний період і забезпечення її безперервного функціонування визначені в положенні про забезпечення безперервного функціонування інформаційних систем Національного банку України та банків України.
Система повинна надавати зручні для користувачів та ефективні для економіки способи здійснення платежів	Мета СЕП полягає не в отриманні прибутку, а в забезпеченні ефективного функціонування банківської системи України, що дозволяє встановлювати низькі тарифи на послуги системи.

Продовження табл. 1

Ключові принципи	Реалізація ключових принципів у СЕП НБУ
Система повинна мати об'єктивні й публічно оголошені критерії участі, що забезпечують справедливий і відкритий доступ	СЕП працює за публічно опублікованими правилами, що складаються з комплексу нормативно-правових актів Національного банку України та технологічної документації.
Механізми управління системою повинні бути ефективними, підзвітними і прозорими	Управління платіжною системою здійснюється НБУ на основі чинного законодавства й публічно опублікованих нормативно-правових актів НБУ

Джерело: складено автором за даними [5, 6].

Таким чином, СЕП НБУ функціонує в унікальних для України умовах, які характеризуються відсутністю конкуренції з боку інших платіжних систем і всебічною підтримкою НБУ, який є оператором і розрахунковим банком цієї платіжної системи, що також відповідає сучасним тенденціям, оскільки міжбанківські платіжні системи займають ключове місце на ринку будь-якої країни і, як правило, контролюються центральними банками, оскільки їх надійність не повинна викликати жодних сумнівів.

У свою чергу, роздрібні платіжні системи хоч і відіграють набагато меншу роль в економіці країни, яка визначається грошовим оборотом у системі, становлять не менший науковий інтерес через складнішу організаційну структуру та економічну модель, оскільки роздрібні платіжні системи обслуговують дві різні групи клієнтів - користувачів платіжних карт, які мають прямий доступ до інфраструктури платіжної системи (а саме: банкоматів, терміналів, Інтернет-ресурсів тощо), і торговців, які приймають до оплати платіжні карти. Крім того, роздрібні платіжні системи, на відміну від СЕП НБУ, функціонують в умовах конкуренції.

Найбільш поширеними серед роздрібних платіжних систем в Україні та світі є карткові платіжні системи. Першим українським банком, який розпочав емісію платіжних карт, став Приватбанк, набувши в 1996 році членство в міжнародній платіжній системі (МПС) Visa International. Першою українською картковою платіжною системою стала Укркарт, яка була зареєстрована у 2000 році. У свою чергу, НБУ розпочав пілотний проект власної карткової платіжної системи також у 2000 році, а у 2004 році перейшов до промислової експлуатації Національної системи масових електронних платежів [3], яка була пізніше перейменована у ПРОСТІР. Окрім вищезазначених платіжних систем українські банки також здійснюють емісію карт МПС MasterCard.

Слід відзначити, що національним платіжним системам належить незначна частка ринку платіжних карт, що пов'язано з обмеженими можливостями для використання таких карт, їх малою відомістю й ціною політикою платіжної організації, яка недостатньо стимулює банки до нарощування емісії їхніх платіжних карт.

Ураховуючи те, що карткові платіжні системи представлені, головним чином, МПС, можна стверджувати, що на українському ринку роздрібних платіжних систем використовуються ті самі принципи їх організації, що й у розвинутих країнах світу. Очевидно, що принципи функціонування роздрібних платіжних систем мають свої особливості, зумовлені іншою, порівняно з міжбанківськими платіжними системами, організаційною структурою та бізнес-моделлю. Тому, окрім зазначених у табл. 1 принципів, роздрібні платіжні системи (у т. ч. карткові) для успішного розвитку повинні забезпечувати виконання ще семи принципів (табл. 2).

Загалом МПС Visa і MasterCard виконують вищезазначені принципи й задовольняють потреби своїх учасників, членів і клієнтів, що підтверджується їх розповсюдженістю. Тим не менше, процедури конвертації валют в МПС можуть бути вдосконалені. Так, у Visa і MasterCard конвертація здійснюється автоматично, без цього неможливо було б організувати прийом платіжних карт до оплати в міжнародному масштабі. Таким чином, конвертація в МПС виникає, якщо валюта операції не відповідає валюті рахунку платіжної карти і відбувається двічі. Перший раз - під час здійснення авторизації за курсом платіжної системи. Остаточна конвертація здійснюється під час списання коштів з рахунку користувача карти за курсом, установленим банком на дату списання [7]. Тому на валютний ризик, у першу чергу, наражаються клієнти, але банки також можуть понести збитки в результаті непогашення несанкціонованого овердрафту, який може виникнути через різку зміну

Таблиця 2. - Ключові принципи та особливості їх реалізації в роздрібних платіжних системах

Ключові принципи	Особливості практичної реалізації ключових принципів
Конкурентоспроможність послуг	Визначається вартістю, зручністю, розповсюдженістю, безпечністю, швидкістю тощо
Захищеність платежів від зовнішнього втручання	Користувачі мають безпосередній доступ до інфраструктури платіжної системи і змогу самостійно здійснювати операції через банкомати, термінали самообслуговування й мережу Інтернет, що значно ускладнює забезпечення захисту
Територіальна й часова доступність	Визначається розповсюдженістю платіжної системи (кількістю учасників та їхніх відділень), розвитком її інфраструктури (термінали, банкомати) та способами ініціації переказу (можливість здійснення розрахунку через Інтернет, телефон тощо)
Прибутковість участі в системі	Бізнес-моделі й тарифи багатомітентних платіжних систем повинні забезпечувати прибутковість участі в системі для емітентів і еквайрів
Захист прав споживачів	Система повинна забезпечити можливість оскарження операцій у зв'язку з неотриманням товару
Миттєвий облік залишку коштів	Система з багатостороннім неттінгом повинна забезпечувати миттєвий облік коштів на рахунках клієнтів для запобігання несанкціонованого овердрафту
Конвертація валют і мінімізація валютного ризику	Система з багатостороннім неттінгом, в якій остаточний розрахунок може здійснюватись після декількох днів з моменту ініціації платежу, повинна забезпечувати конвертацію валют під час ініціювання операції

Джерело: розроблено автором.

курсу валют. Тому при здійсненні міжнародних операцій із використанням платіжних карт Visa і MasterCard сума блокування перевищує суму операції на 2,5 %.

Слід відзначити, що правила МПС дозволяють здійснювати списання за авторизаціями протягом 45 днів. Незважаючи на те, що в більшості випадків списання коштів за операцією здійснюється на третій день після авторизації, деякі еквайри можуть без потреби затримувати списання коштів на декілька тижнів, що особливо характерно для еквайрів із США.

Звичайно, існує багато випадків, коли виникає об'єктивна потреба затримати списання. Наприклад, при бронюванні номера в готелі за допомогою платіжної карти відбувається блокування суми операції, але фактичне списання коштів здійснюється тільки після поселення клієнта. Таким чином, відстрочені списання збільшують можливості використання платіжних карт, тому повністю забороняти їх недоцільно.

На нашу думку, найкращий варіант вирішення зазначеної проблеми полягає в установленні платіжною організацією вимоги до еквайрів надавати міжнародні операції до списання не пізніше наступного дня після здійснення авторизації, за винятком операцій, здійснених у готелях, авіакомпаніях, автопрокатних компаніях тощо.

Крім того, при здійсненні торговельних операцій в іноземних підприємствах, які надають можливість здійснити покупки у валюті емітента платіжної карти покупця, може виникати подвійна конвертація. Такі торговці визначають національну валюту за номером карти й автоматично пропонують здійснити покупку у валюті країни реєстрації банка-емітента, але платіжна система все одно здійснює конвертацію суми операції у валюту країни реєстрації магазину. Суть проблеми полягає в тому, що торговці, як правило, вказують ціну за менш вигідним для покупця курсом у порівнянні з курсом платіжної системи. Таким чином, деякі підприємства зловживають можливістю здійснення конвертації і заробляють додаткові гроші на курсовій різниці [8].

У той же час, використання конвертації торговцями дозволяє підприємствам збільшити власні продажі в іноземних країнах, а також сприяє використанню різної цінової політики для окремих країн. Таким чином, заборона такої конвертації також не є доцільною. Але у зв'язку з тим, що зловживання конвертацією провокує конфліктні ситуації з клієнтами й негативно впливає на репутацію платіжних систем і банків, ми вважаємо за доцільне заборонити використовувати торговцям власні курси валют для здійснення конвертації.

Крім того, розмір міжбанківських комісій міжнародних карткових платіжних систем, які безпосередньо впливають на розмір еквайрингових комісій, неодноразово ставав предметом судових спорів і розслідувань у різних країнах світу [9, с. 22-39]. Іншими словами, зазначена проблема є дуже актуальною, що й обумовлює значний інтерес до неї в наукових колах. Ідеального рішення цієї проблеми не існує, але у відповідь на антимонопольне розслідування в Європі Visa і MasterCard були змушені значно зменшити розмір міжбанківської комісії [10].

Високі ставки міжбанківських комісій, більша частина з яких розподіляється на користь емітентів, є важливою конкурентною перевагою МПС і стимулом для банків випускати їхні платіжні карти. Крім того, високі ставки міжбанківських комісій дозволяють банкам проводити більш гнучку тарифну політику. У той же час, законодавче обмеження розміру міжбанківських комісій може мати позитивні наслідки завдяки зменшенню

витрат підприємств на приймання платіжних карт до оплати, а також посиленню конкуренції з боку вітчизняних платіжних систем.

У свою чергу, платіжні системи на основі електронних грошей, які також відносяться до роздрібних систем, поки що не отримали в Україні достатньої розповсюженості через законодавчі обмеження емісії електронних грошей небанківськими установами, а також обмеження на суму електронних грошей, яка одночасно може зберігатись на електронному пристрої та використовуватись суб'єктом господарювання протягом року.

Слід відзначити, що деякі законодавчі обмеження, які стосуються валютного регулювання, заважають іноземним платіжним системам на основі електронних грошей офіційно розпочати роботу в Україні, що також негативно відображається на розвитку ринку роздрібних платіжних систем.

Україна характеризується добре розвинутим ринком термінових грошових переказів, який представлений великою кількістю внутрішньодержавних і міжнародних систем. Системи термінових грошових переказів є найстарішим видом платіжних систем, які відрізняються простотою використання, оскільки для здійснення й отримання переказу не потрібно відкривати банківський рахунок (окрім випадків, передбачених законодавством).

До ключових особливостей розвитку систем грошових переказів в Україні можна віднести посилення конкуренції з боку карткових платіжних систем. Найбільший внесок у посилення цієї конкуренції зробив Приватбанк з введенням послуги переказу коштів на платіжну карту через термінали самообслуговування. Друга особливість полягає в тому, що значна частка грошових переказів здійснюється Укрпоштою, яка завдяки розгалуженій мережі відділень успішно конкурує з системами переказів, які надають свої послуги через відділення банків.

Подальший розвиток платіжних систем, з одного боку, пов'язаний із розширенням послуг, які вони надають, та, як наслідок, посиленням міжвидової конкуренції, а з іншого - інтеграцією інфраструктури платіжних систем різних видів з метою підвищення якості та доступності їхніх послуг. Інший аспект розвитку платіжних систем пов'язаний з поширенням біометричних технологій аутентифікації користувачів та, як наслідок, поступовою відмовою від фізичних платіжних інструментів, таких як платіжні карти, на користь програмних.

Висновки

В Україні представлені всі види платіжних систем, однак віртуальні гроші і СМС-платежі поки що не легалізовані. Розвиток платіжних систем в Україні нерозривно пов'язаний з банківською системою, тому що більшість платіжних послуг надаються банками.

Ключовою платіжною системою є СЕП НБУ, за допомогою якої здійснюються міжбанківські перекази. Проведене дослідження засвідчило, що ця система відповідає принципам, які висуваються перед системно важливими платіжними системами в розвинутих країнах. Зазначені принципи передбачають забезпечення обґрунтованою юридичною базою, правилами та процедурами, які дають змогу оцінити вплив системи на фінансові ризики учасників, процедурами управління кредитним ризиком і ризиком ліквідності, остаточним розрахунком протягом дня, високим рівнем безпеки та операційної надійності, використанням для розрахунків активів із мінімальним ризиком, зручними

для користувачів та ефективними для економіки способами здійснення платежів, об'єктивними та публічно оголошеними критеріями участі, ефективними, підзвітними й прозорими механізмами управління.

Український ринок роздрібних платежів представлений міжнародними та внутрішньодержавними картковими платіжними системами та системами на основі електронних грошей. Визначено, що роздрібні платіжні системи для свого успішного розвитку повинні додатково виконувати принципи, спрямовані на забезпечення конкурентоспроможності своїх послуг, захисту платежів від зовнішнього втручання, територіальної й часової доступності, прибутковості участі в системі, захисту прав споживачів, миттєвого обліку коштів, конвертації валют із мінімізацією валютного ризику.

Окремі аспекти функціонування найбільш поширених карткових платіжних систем в Україні Visa і MasterCard можуть бути вдосконалені шляхом установлення оптимального розміру міжбанківської комісії з метою створення більш сприятливих умов для поширення роздрібних безготівкових платежів, запровадження нових обмежень щодо строку подачі до оплати міжнародних торговельних операцій, а також заборони використовувати торговельно-сервісним підприємствам для валютних конвертацій власні курси валют.

Для подальшого розвитку платіжних систем на основі електронних грошей доцільно зняти законодавчі обмеження на емісію й використання електронних грошей, а також змінити валютне законодавство з метою створення умов для входження на український ринок міжнародних платіжних систем на основі електронних грошей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мазаев В. Эволюция внедрения платежных и депозитарных систем: зарубежный опыт / В. Мазаев, А. Назаров // Конституционная экономика и антикризисная деятельность

центральных банков : сб. статей / [под ред. С. А. Голубева]. - М. : ЛУМ, 2013. - С. 146-156.

2. PAYMENT SYSTEMS WORLD WIDE. ASNAPSHOT. Outcome of the Global Payment Systems Survey 2010. - The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. - 2011. - 205 p.

3. Кравець В. Розвиток платіжних систем в Україні та новітні форми розрахунків / В. Кравець // Вісник Національного банку України. - 2011. - № 10. - С. 45-47.

4. Барановський О. І. Особливості посткризового розвитку банківського сектора вітчизняної економіки / О. І. Барановський // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2011. - № 3 (12). - С. 169-174.

5. Платежные и расчетные системы. Международный опыт. Ключевые принципы для системно значимых платежных систем // Центральный банк Российской Федерации. - 2013. - № 23. - 16 с.

6. Правила СЕП [Електронний ресурс] // Офіційне Інтернет-представництво НБУ. - Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=25098151&cat_id=25098150.

7. Что такое двойная конвертация и когда она возникает? [Електронний ресурс] // prostobank.ua. - Режим доступу : http://www.prostobank.ua/plastikovye_karty/mneniya/chto_takoe_dvoynaya_konvertatsiya_i_kogda_ona_voznikaet.

8. Відмова за платежем: як виправити ситуацію [Електронний ресурс] // ПриватБанк. - Режим доступу : <https://privatbank.ua/ru/conv/>.

9. Keszy-Harmath É. The role of the interchange fee in card payment systems [Електронний ресурс] / [É. Keszy-Harmath, G. Kóczán, S. Kováts, B. Martinovic, K. Takács]. - Budapest, 2012. - 81 с. - Режим доступу : <http://hdl.handle.net/10419/83549>.

10. White A. Visa Europe Settles EU Antitrust Case, Reduces Fees [Електронний ресурс] / A. White // Bloomberg. - Режим доступу : <http://www.bloomberg.com/news/2010-12-08/visa-europe-settles-eu-antitrust-case-reduces-debit-card-fees.html>.

Черномор Владимир,

аспирант, ГВУЗ "Университет банковского дела", г. Киев

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ, СОСТОЯНИЕ И ПРАКТИКА РАЗВИТИЯ ПЛАТЕЖНЫХ СИСТЕМ В УКРАИНЕ

Статья посвящена исследованию теоретических основ платежных систем в Украине. Показано, что предпосылки развития основных платежных систем заключаются в соблюдении ключевых принципов их организации и функционирования. Определены особенности развития платежных систем в Украине.

Даны рекомендации по совершенствованию процедур конвертации валют в международных карточных платежных системах. Установлена необходимость законодательного регулирования размера межбанковских комиссий в карточных платежных системах и снятия законодательных ограничений на эмиссию и использование электронных денег.

Ключевые слова: платежные системы, развитие платежных систем, принципы платежных систем, межбанковские платежные системы, карточные платежные системы, электронные деньги, системы срочных переводов.

Chernomor Volodymyr,

Postgraduate student, Banking University, Kyiv

THEORETICAL FOUNDATIONS, CONDITION AND PRACTICE OF DEVELOPMENT OF PAYMENT SYSTEMS IN UKRAINE

In modern conditions payment systems have an important role in the economy, as they must provide effective economic means of payments. Accordingly, the development of payment systems in Ukraine appears as a relevant theoretical and practical problem.

In the article the theoretical basis and features of payment systems in Ukraine were researched. Preconditions of systemically important payment systems development been analyzed, which are performed by the key principles of their organization and functioning. Realization of principles of systemically important payment systems in Ukraine was investigated. The key principles of operation and functioning and their implementation in retail payment systems were determining, such as providing competitive services, security payments from outside interference, territorial and temporal availability, profitability of participation in the payment system, consumer protection, instant calculation of account balance, instant currency conversion and minimize currency risk.

Recommendations for improving the procedures for conversion of currencies in the international card payment systems were provided in order to reduce currency risks for end-users and issuing banks, such as introducing restrictions on the period of submission for payment of international trade, as well prohibit use of trade-service enterprises for currency conversion their own exchange rates. The necessity of legislative regulation of the size of interchange fee in card payment systems to create more favorable conditions for the spread of retail electronic payment was determined as well as removal of legal restrictions on the issuance and use of electronic money and foreign exchange restrictions in order to create the conditions for international payment systems based on electronic money to enter the Ukrainian payment market.

Keywords: payment systems; development of payment systems; principles of payment systems; large-value payment systems; card payment systems; electronic money; express money transfers system.

REFERENCES

1. Mazayev, V. (2013), Evolution of the implementation of payment and depository systems: international experience, *Konstitutsionnaya ekonomika i antikrizisnaya deyatel'nost' tsentralnykh bankov*, LUM Press, Moscow, 146-156 (rus).
2. PAYMENT SYSTEMS WORLDWIDE. A SNAPSHOT (2011), Outcomes of the Global Payment Systems Survey 2010. The International Bank for Reconstruction and Development, *The World Bank*, 205 p. (eng).
3. Kravets, V. (2011), Development of payment systems in Ukraine and new forms of payments, *Bulletin of National Bank of Ukraine*, 10, pp. 45-47 (ukr).
4. Baranovsky, O. (2011), Peculiarities of post-crisis development of the banking sector of the national economy, *Bulletin of the University of Banking of the National Bank of Ukraine*, 3 (12), 169-174 (ukr).
5. Payment and settlement systems. International experience. Core principles for systemically important payment systems (2013), *The Central Bank of the Russian Federation*, № 23, 16 p. (rus).
6. Rules of SEP. *Official web-site of the National bank of Ukraine*, available at: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=25098151&cat_id=25098150,
7. What is a double conversion, and when it occurs?, *Prostobank.ua*, available at: http://www.prostobank.ua/plastikovye_karty/mneniya/chto_takoe_dvoynaya_konvertatsiya_i_kogda_ona_voznikaet (ukr).
8. Payment failure: how to fix the situation. *Privatbank*, available at: <https://privatbank.ua/ru/conv/> (ukr).
9. Keszy-Harmath, E. (2012), The role of the interchange fee in card payment systems. Budapest, 81, available at: <http://hdl.handle.net/10419/83549> (eng).
10. White, A. (2010), Visa Europe Settles EU Antitrust Case, Reduces Fees. Bloomberg, available at: <http://www.bloomberg.com/news/2010-12-08/visa-europe-settles-eu-antitrust-case-reduces-debit-card-fees.html>.

© Черномор Володимир
Надійшла до редакції 22.12.2016